

*Кременева Т. В.,**аспірант кафедри германської філології,**асистент кафедри германської філології**Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

ФАХОВА МОВА ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ КОРЕЛЯЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена вивченню лексико-семантичних відносин у середині терміносистеми фахової мови викладача, які представлені явищами синонімії, полісемії та антонімії. У статті розглядається синонімія у функції одного з потужних шляхів збагачення фахової лексики. Досліджується визначення терміна «синонімія», його роль у систематизації німецькомовних термінів у галузі педагогіки, наводяться приклади абсолютних (дублети), відносних та комплексних синонімів. Дублетність вказує на абсолютну взаємозамінність синонімів у фахових текстах, відносність на близькість значення, але на неможливість заміни одного терміну іншим. Комплексні синоніми можуть одночасно бути як абсолютними, так і відносними. Структурна класифікація німецькомовних педагогічних термінів характеризується наявністю однокомпонентних, двокомпонентних та трикомпонентних термінів, які утворюються шляхом додавання префіксів, суфіксів, другої частини слова або зміни суфіксів. Також простежується роль полісемічних відносин у середині терміносистеми педагогіки німецької мови з прикладами полісемічних термінів, які, крім первинних значень, набули ще кілька допоміжних. Виокремлення єдиних спільних семантем у полісемічних німецькомовних термінах у галузі педагогіки сприяє процесу розмежування понять «полісемія» та «омонімія». Антонімія через встановлення відношення протилежності сприяє зведенню термінів в єдину систему. Наводяться приклади комплементарних, контрарних та конверсивних німецькомовних антонімічних термінів педагогічної науки за ступенем градуальності та різнокореневих (лексичних) і однокореневих (словотвірних) антонімів за словотворчою ознакою. Детальне вивчення лексико-семантичних відносин у середині терміносистеми певної фахової мови сприяє подальшому збагаченню та упорядкуванню її лексико-семантичного потенціалу.

Ключові слова: лексико-семантичні відношення, синонімія, дублетність, полісемія, омонімія, антонімія.

Постановка проблеми. В умовах стрімкого розвитку науки та технологічного процесу в суспільстві відбуваються постійні зміни в освітній сфері, що зумовлює появу нових методів та підходів до навчання. Наслідком є виникнення нової лексики, яка з часом перетворюється на терміни фахової мови педагога. Постає питання осмислення системних відношень між термінами для виявлення семантичного розвитку терміносистеми в галузі викладання іноземних мов, що сприятиме успішному збагаченню та полегшенню розуміння мови викладача.

Лексико-семантичні відносини термінів встановлюються за допомогою синонімії, полісемії та антонімії, теоретичні засади яких стали об'єктом вивчення науковців Л.О. Новікова, Д.С. Лотте, М.В. Нікітіна, Т.І. Панька, А.А. Шумілової,

Л.Л. Нелюбіна, Л.В. Новікова, О.С. Ахманової, С.В. Адамович, В.І. Гарапко, Н. Краснопольської та Л. Задояни. Проте вивченню термінології педагогічної німецької мови приділено мало уваги, а процес встановлення лексико-семантичних зв'язків у середині терміносистеми не був систематизований стосовно фахової мови викладача. Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю вивчення процесів синонімії, полісемії та антонімії щодо німецькомовних педагогічних термінів.

Одним із найпоширеніших типів лексико-семантичних відношень у термінології вважається синонімія. Лінгвісти акцентують на такій позитивній стороні синонімів, як збагачення фахової лексики. Проте недолік цього явища може проявлятися в появі неточності та розмитості терміна, що призводить до непорозуміння під час спілкування між спеціалістами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню синонімії в українських та російських мовах присвячені праці Д.С. Лотте, Л. Задояни, Л.О. Новікова, Л.Л. Нелюбіна, А.А. Шумілової та М.В. Нікітіна. Вчені вказують на проблему єдиного визначення терміна «синонімія» та класифікації термінологічної синонімії. У широкому значенні поняття «синоніми» визначають як слова, які є неідентичними «за звучанням», але представляють одну частину мови та вміщують певну кількість «вихідних значень» [7, с. 91]. Синонімами є різні слова за фонетичною та морфологічною ознакою, які можуть мати повне або часткове отожднення. На слуху думку дослідниці А.А. Шумілової, синонімам у контексті когнітивної парадигми відводиться роль у «процесі категоризації» [12, с. 145]. Синонімія сприяє процесу категоризації, що дає змогу систематизувати лексику певної спеціальності.

Вчена-лінгвіст Л. Задояна акцентує на встановленні синонімічних відношень між термінами, що уможливило впорядкування педагогічної лексики та полегшує комунікативний процес. Наявність великої кількості синонімії в педагогіці зумовлена екстралінгвістичними та інтралінгвістичними факторами, тобто корелюється соціальними та культурними чинниками, фактом «неуніфікованості термінології», підпорядковується потребам «мовної економії», розрізняється в межах одного поняття серед різних груп науковців щодо «номінації за кількома номінативними типами» [4, с. 247]. Нові поняття потребують нових найменувань, а синоніми покликані уникати багаторазових повторів.

Метою статті є аналіз особливостей синонімічних, полісемічних та антонімічних зв'язків між термінами німецької фахової мови викладача. Відповідно до мети завдання дослідження сфокусоване на вивченні релевантних теоретичних засад синонімії, полісемії та антонімії як мовних явищ та встановленні

лексико-семантичних відносин у середині терміносистеми. Для дослідження термінів німецькомовної педагогічної мови використано словники **Duden – deutsches Universalwörterbuch** та **Duden – Bedeutungswörterbuch**.

Виклад основного матеріалу. Наявність синонімії в термінології педагогіки говорить про стрімкий розвиток галузі науки та збільшення об'єму наукових знань. Терміни-синоніми необхідні для чіткого вираження понять та думок, а тому, на відміну від загальноживаної синонімії, термінологічна синонімія має володіти ознаками нейтральності, однозначністю та відсутністю експресії. Д.С. Лотте пропонує розрізняти абсолютну синонімію або дублети відповідно до їх «термінологічної співвіднесеності з науковим поняттям та об'єктом дійсності» [6, с. 136]. Дублети є повністю взаємозамінними у фахових текстах, а відсутність контексту не впливає на неможливість встановлення точного значення терміна: **Zensur – Benotung** (оцінка), **Prüfung – Examen** (екзамен). За повнотою взаємозамінності термінів науковці виділяють ще відносні синоніми, тобто слова, які мають близьке значення, але не можуть бути абсолютно тотожними та взаємозамінними. Використання одного терміна замість іншого призводить до плутанини та неправильного сприйняття інформації під час фахового спілкування. Наприклад, термін «оцінювання» в німецькій мові перекладається як **Bewertung** [13, с. 318], **Beurteilung** [13, с. 315] та **Evaluation** [13, с. 569]. **Bewertung** оцінює якість знань та досягнення учнів або студентів. **Beurteilung** оцінює сильні та слабкі сторони учнів або студентів, які сприяють або перешкоджають їх успішному навчанню. **Evaluation** стосується оцінювання навчальних або поурочних планів. Дублетом терміна **Beurteilung** може бути термін англословного походження **Assessment** [13, с. 191], що дозволяє його зарахувати до комплексної синонімії, оскільки він одночасно є відносним щодо інших понять.

Іншим прикладом комплексної синонімії можуть слугувати терміни на позначення учасників навчання **Schüler, Student** та **Lehrling**. У тлумачному словнику німецьких термінів **Schüler** визначається як „*Junge / Mädchen, der / das eine Schule besucht*“ [14, с. 587], **Student** ist „*männliche oder weibliche Person, die an einer Hochschule studiert*“ [14, с. 601] та **Lehrling** ist „*jemand, der in einer Lehre ausgebildet wird*“ [14, с. 413]. Ці терміни є близькими за значенням, оскільки вони називають людину, яка навчається в освітніх закладах. Проте їх абсолютна тотожність неможлива через різні рівні, цілі та заклади навчання. Однак ці поняття можуть мати власні дублети: **Schüler – Schulkind; Student – Hochschüler, Studierender, Studiker; Lehrling – Azubi, Ausbildender**. Одночасна наявність абсолютних та відносних синонімів дає змогу наведені приклади синонімів зарахувати до комплексних синонімів.

За структурною класифікацією було виявлене паралельне вживання однокомпонентних термінів (**Material – Stoff**), однокомпонентних та двокомпонентних (**Aspirantur – Promotionsstudium**), двох двокомпонентних слів (**Lernziel – Lernzweck**), двокомпонентних та трикомпонентних термінів (**Lernsituation – Lernausgangslage**), повної та короткої форми терміна (**Hörverstehen – verstehendes Hören**). Також можна спостерігати серед двокомпонентних термінів-сполук зміну лише першої або другої частини (**Fachgebiet – Fachdisziplin, Arbeitsplan – Arbeitsvorhaben, Abschlusszeugnis – Abgangszeugnis, Darbietungsform –**

Darstellungsform) та утворення синонімів а) шляхом додавання префіксів (**Bildung – Ausbildung**); б) за допомогою другої частини слова (**Bildung – Bildungsweg**); в) додавання суфікса (**Beurteil–Beurteilung**); г) шляхом зміни суфіксів (**Belastbarkeit–Belastung, Anschaulichkeit – Anschauung**). Паралельне вживання синонімів у німецькій мові педагогіки можливе за наявності автохтонного терміна та терміна іншомовного походження, а саме з англійської мови (**Beurteilung – Assessment, Lernstil – learning style**) та латини (**Lehrplan – Curriculum**).

Поняття з багатоплановою семантичною структурою утворюють семантичні ряди, які засновані на «загальному сегменті значення елементів, який виступає як інтегральна семантична ознака цього ряду» [1, с. 63]. Терміни в синонімічному ряду мають спільну семантичну ознаку, хоча вони можуть відрізнятися за умовами використання та взаємозамінності, тобто вони можуть бути відносними. За кількістю синонімічних рядів виділяють ряди з: а) двома термінами (**Studium – Lernen**); б) трьома термінами (**Achtsamkeit – Aufmerksamkeit – Augenmerk**); в) чотирма термінами (**Pädagoge – Erziehungswissenschaftler – Lehrer – Lehrkraft**); г) п'ятьма термінами (**Ebene – Niveau – Stand – Stufe – Grad**).

За морфологічною класифікацією найбільшу кількість синонімічних педагогічних термінів німецької мови становлять іменники (**Kontext – Bezugsrahmen**). Рідше трапляються дієслова (**sammeln – kumulieren**) та навіть синонімічні ряди з дієслів (**erledigen – ermöglichen – erreichen; beurteilen – bewerten – einschätzen – evaluieren**). Не було виявлено паралельного вживання прикметникових синонімів, оскільки для німецької мови педагогіки характерне явище сполучуваності прикметників та іменників, внаслідок чого утворюються складні двокомпонентні іменники (**fachliche Disziplin – Fachdisziplin**).

Поява у фаховій мові викладача великої кількості деноативів призводить до того, що терміну не можуть надати значення через обмеженість щодо їх вербалізації. Новому терміну надають вже існуюче значення, що призводить до виникнення полісемічних зв'язків у межах педагогічної терміносистеми. Наявність багатозначних слів у фаховій мові, на слуху думку М.В. Нікітіна, вказує на її «розробленість у людській діяльності та досвіді» [8, с. 253]. Розвиток педагогічної науки залежить від збільшення кількості полісемічних термінів у ній.

О.С. Ахманова розглядає полісемію як кореляцію значень, що є результатом «видозміни і розвитку оригінального значення цього слова» [2, с. 465]. Термін „*Schule*“ має первинне значення „*öffentliche oder private Einrichtung in der Kindern und Jugendlichen durch planmäßigen Unterricht Wissen, Bildung vermittelt*“ [13, с. 583]. Крім значення державного або приватного закладу освіти для навчання дітей, цей термін отримав такі інші визначення, як „*die Unterricht*“ (заняття) та „*Ausbildung, durch die jmds. Fähigkeiten auf einem bestimmten Gebiet zu voller Entfaltung gekommen sind*“ (освіта, де можна вдосконалити навички з визначеної області діяльності) [13, с. 583].

Ще одним прикладом полісемічного терміна може бути „*Lehre*“, який має три лексико-семантичних визначення: 1) „*Ausbildung für einen bestimmten Beruf*“ (отримання освіти за певною професією); 2) „*System der Anschauung der Gelehrenden Darstellung auf einem bestimmten Gebiet*“ (система наочності та представлення навчального матеріалу за визначеною спеціальністю); 3) „*Erfahrung, die man auf Grund bestimmter Vorfälle*

macht“ (досвід, який можна отримати у певних випадках) [13, с. 412].

Термін „*Schule*“ має як пряме (будівля), так і переносне значення (заняття, освіта), проте приналежність дефініції до педагогічної науки уможливорює висновок про зарахування цього терміна до внутрішньосистемної полісемії, тобто вони належать до однієї галузі науки.

Полісемічні терміни міжсистемного характеру можуть використовуватися одночасно для найменування понять як однієї галузі, так і суміжних дисциплін. Лексема „*Lehre*“ має значення набуття досвіду у певних випадках, яке може стосуватися як педагогічної науки, так і інших суміжних дисциплін.

Велика кількість значень у педагогічній терміносистемі суперечить однозначності терміна. Ситуація ускладнюється в процесі їх тлумачення спеціалістами, тому полісемічні терміни є залежними від контексту, оскільки їх розуміння та сприйняття поза ним є недосяжним для фахівця. Розмежування термінів можливе за наявності сенсу у фахових текстах або усному спілкуванні, найменування лише одного терміна не дає повнозначної картини його розуміння.

Встановленню полісемічних зв'язків між педагогічними лексемами сприяє наявність спільної складової частини. Ключовим питанням для полісемічних лексем є «наявність наскрізного семантичного стрижня у семантемі і роль сполучуваних сем у середині єдиної семантемі» [3, с. 84]. Для лексичних понять „*Schule*“ та „*Lehre*“ таким стрижнем є «навчальний процес». Попри різну кількість значення, всі вони пов'язані з процесом набуття знань та належать до процесу навчання, а значить, і до педагогіки або її суміжних дисциплін. Цей факт відрізняє полісемію від омонімії, розмежування яких стало проблемою для багатьох вчених. Омонімічні терміни, на відміну від полісемічних, не мають спільних сем та асоціативних зв'язків. Вони належать до абсолютно різних галузей науки та мають різні значення. Тому в досліджуваному педагогічному термінополі явище омонімії не спостерігається.

У процесі систематизації понять задіяні також антонімічні зв'язки, які називають «явища та предмети спільного роду і належать до однієї і тієї самої категорії об'єктивної дійсності, виступаючи розрізнявачами спільної родової сутності» [5, с. 207]. Як відомо, антонімами називають протилежності однакових сутностей, які належать до однієї сфери діяльності. Ця мовна універсалья постійно збільшується, змінюється та не має чіткої системи. Проте антонімія сприяє впорядкуванню терміносистеми через встановлення відношень протилежності між поняттями.

Терміни-антоніми характеризуються «визначеними парадигматичними властивостями», фронтальною протилежністю і розширенням за «диференційною ознакою», тісно пов'язаною з її основною «дефінітивною функцією» [10, с. 172]. Завдяки антонімічним зв'язкам можна виявити основні відмінності між термінами педагогіки німецької мови, а разом із тим краще зрозуміти саму природу освітньої терміносистеми. Встановлення синонімічних, полісемічних та антонімічних кореляцій доводить думку вчених, що їх значення «не живуть окремих одне від одного життям, а за принципом схожості та протилежності «поєднуються в різні групи». Їм притаманне групування за «основним значенням» [11, с. 62]. Для зведення термінів у систему необхідна наявність як їхніх спільних властивостей, так і відмінних.

Дослідження антонімічних зв'язків спрощується в разі зарахування термінологічних антонімів до певної класифікації. Л.А. Новіков за ступенем градуальності поділяє антоніми на «комплементарні, контрарні та конверсивні» [9, с. 542].

Як відомо, комплементарні антоніми виражають «межу певної якості для родового поняття в його видових варіантах» [9, с. 542]. Можна охарактеризувати певне поняття шляхом протиставлення лексем. Наприклад, для визначення основних критеріїв професійності викладача проводиться порівняння основних позитивних та негативних якостей терміна „*Lehrer*“. Аналіз виконаний за допомогою антонімічних пар: „*guter Lehrer – schlechter Lehrer, gebildeter Lehrer – ungebildeter Lehrer, strenger Lehrer – milder Lehrer, freundlicher Lehrer – unfreundlicher Lehrer, vorbereiteter Lehrer – unvorbereiteter Lehrer, langweiliger Lehrer – unterhaltsamer Lehrer*“. Антонімічними парами можна охарактеризувати успішність або неуспішність проведеного заняття: „*positive Einstellung zur Sache – negative Einstellung zur Sache, Offenheit für Neues – keine Offenheit für Neues, Ehrlichkeit – keine Ehrlichkeit, Aufmerksamkeit – Unaufmerksamkeit, Entspannung – Langweile*“. До комплементарних антонімів належать векторні антоніми, які позначають «протилежне спрямування дій, ознак, властивостей» [9, с. 543] (*autoritäres Lernen – demokratisches Lernen, aktives Lernen – passives Lernen, starke Steuerung – schwache Steuerung*), координатні антоніми, що позначають «протилежні точки певного часового чи просторового відрізка» [9, с. 543] (*Vollzeitkurs – Teilzeitkurs, Oberstufe – Unterstufe, schulinterne Aktivitäten – außerschulische Aktivitäten*) та кількісні антоніми (*Eindeutigkeit – Mehrdeutigkeit, Einsprachigkeit – Mehrsprachigkeit*).

Контрарні антоніми є протилежностями, між якими є «посередник (мезонім)» [9, с. 543]. Прикладом можуть слугувати *individuelle Arbeit – Kleingruppenarbeit – Gruppenarbeit, Einsprachigkeit – Zweisprachigkeit – Mehrsprachigkeit, gute Leistungen – befriedigende Leistungen – mangelhafte Leistungen*.

Конверсивні антоніми позначають спрямованість дії на різні об'єкти. Можна об'єднати пари *Lehrer – Lernen* та *Lehrer – Lerner* в антоніми, оскільки дії викладача можуть бути спрямовані як на організацію навчального процесу (заняття), так і на організацію учнів або студентів.

За структурним показником виділяють різнокореневі (лексичні) та однокореневі (словотвірні) антоніми. До лексичних антонімів належать антоніми з різною кореневою системою: *mündliche Prüfung – schriftliche Prüfung, theoretische Arbeit – praktische Arbeit, positive Interdependenz – negative Interdependenz*.

До словотворчих моделей належать антоніми, протилежності яких утворені шляхом додавання префіксів *un-* (*genügende Leistungen – ungenügende Leistungen*), *in-* (*direkte Strategie – indirekte Strategie*), *miss-* (*Erfolg – Misserfolg*), *nicht-* (*Fachleute – Nichtfachleute*) та *außer-* (*sprachliche Kenntnisse – außersprachliche Kenntnisse*).

За морфологічною ознакою найчастіше зустрічаються іменникові (*Studienbeginn – Studienschluss*) та прикметникові антоніми (*leistungsstarke Schüler – leistungsschwache Schüler*) у педагогіці німецької мови. Іноді зустрічаються антонімічні пари, які складаються з іменника та прикметника (*staatliche Schule – Privatschule*). Майже не зустрічаються дієслівні педагогічні терміни в німецькій мові (*Schule besuchen – Schule versäumen*).

Антоніми розрізняються в лексичній сфері освіти за відображенням в їх семантиці категорій якості. Якщо для характеристики компетенції викладача використовується антонімічна пара “**guter Lehrer – schlechter Lehrer**”, то позитивна оцінка досягнень учня або студента виражається традиційним способом “**gut**”, для негативної відсутності поняття “**schlecht**”. Замість нього використовують евфемістичний замінювач “**mangelhaft**” [13, с. 1178] або “**ungenügend**” [13, с. 1875].

Висновки. Лексико-семантичні зв'язки встановлюються в німецькомовних термінах педагогічної науки за допомогою явищ синонімії, полісемії та антонімії. Проведене дослідження довело, що основною специфічною ознакою педагогічних термінів німецької мови з лексико-семантичними зв'язками є наявність абсолютних синонімів (дублетів), відносних синонімів та комплексних синонімів, які можуть бути одночасно абсолютними та відносними. Незважаючи на найбільшу поширеність явища синонімії у сфері освіти, є також велика кількість полісемічних термінів. Вони характеризуються наявністю в педагогії багатозначних лексем, які можуть вступати в внутрішньосистемні та міжсистемні зв'язки, будучи залежними від контексту. Антонімічні пари прискорюють встановлення характеристики певних понять за допомогою явища протиставлення понять, які можна класифікувати за градуальним та структурним показником.

Незважаючи на небажаність синонімії та полісемії в педагогічній термінології через розмитість та неоднозначність термінів, не варто трактувати це явище як негативне, оскільки наявність синонімічних, полісемічних та антонімічних зв'язків між термінами сприяє збагаченню та упорядкуванню фахової лексики викладача, а тому як маловивчене явище заслуговує на подальше дослідження.

Література:

1. Адамович С.В. Семантическая категория аппроксимации и система средств ее выражения. Гродно : ГрГУ им. Я. Купалы, 2011. 184 с.
2. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. Москва : Советская Энциклопедия, 1966. 608 с.
3. Гарапко В.І. Структурно-семантичні особливості англійських педагогічних термінів : монографія. LAP LAMBERT Academic, 2018. 101 с.
4. Задояна Л. Синонімія в сучасній українській термінології цукрового виробництва. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2008. № 620. С. 246–249.
5. Краснопольська Н. Антонімія в українській термінології менеджменту. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Серія: Філологічні науки. 2013. Кн. 1. С. 206–209.
6. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии. Москва : АН СССР, 1961.
7. Нелюбин Л.Л. Очерки по введению в языкознание : учебник. Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва : Издательство МГОУ, 2005. 215 с.

8. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики. Санкт-Петербург : Научный центр проблем диалога, 2007. 760 с.
9. Новиков Л.А. Синонимия как функция. *Новиков Л.А. Избранные труды*. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 2001. Т. 2. С. 538–553.
10. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство : Підручник. Львів: Світ, 1994. 216 с.
11. Покровский М.М. Семасиологические исследования в области древних языков. *Серия: Школа классической филологии*. Изд. 2. Москва, 2006. 136 с.
12. Шумилова А.А. Лексическая синонимия: традиционное и когнитивное видение проблемы. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2009. № 22 (160). Филология. Искусствоведение. Вып. 33. С. 144–148.
13. Duden 9 – Duden. Deutsches Universalwörterbuch. 9., vollständig überarbeitete und erweiterte Auflage 2019. Buch. 2144 S.
14. Duden 10 – Duden. Bedeutungswörterbuch. 10., vollständig überarbeitete und erweiterte Auflage 2010. Buch. 1151 S.

Kremenieva T. Professional language of language instructor: lexical-semantic correlation

Summary. The article focuses on the study of the lexical-semantic relations within the terminology of the pedagogical professional language, which is represented by synonymy, polysemy and antonymy. The article deals with synonymy as the main way of the professional vocabulary enrichment. The definition of the term “synonymy” and its role in the arrangement of German pedagogical terms are investigated, examples of absolute (doublets), relative and complex synonyms are given. Duplicity refers to the absolute complementarity of synonyms in any professional texts; relative synonyms mean close meaning, but inability of their substitution. Complex synonyms can be both absolute and relative simultaneously. The structural classification of German pedagogical terms is described in terms of one-component, one-component and two-component, and two-component and three-component terms, which are formed by adding prefixes, suffixes, the second part of a word or suffix modification. The role of polysemic relations within the German pedagogical terminology is also traced and examples of polysemic terms are given, which have gained several auxiliary meanings in addition to their primary ones. The common semanteme extraction in pedagogical polysemic terms of the German language has an impact on the process of distinction between the concepts of “polysemy” and “homonymy”. Antonymy helps to systematize the terms by establishing the relations of opposition. The examples of complementary, contrastive, and converse German antonymic terms of the pedagogical science by the degree of graduality and hybrid (lexical) and single-root (word-forming) antonyms by the degree of word-forming feature are provided. The elaborate study of the lexical-semantic relations within the terminology contributes to the further enrichment and ordering of its lexical-semantic potential.

Key words: lexical-semantic relations, synonymy, doublet reflection, polysemy, homonymy, antonymy.